

KREDIT-MODUL TIZIMIDA HUQUQIY FANLARNI O'QITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

B.Elmuratov

O'zbekiston Milliy Universiteti 2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O'zbekistonda kredit-modul tizimida huquqshunoslik yo'nalishida ta'lim oluvchi talabalarning kasbiy faoliyati uchun zarur bo'ladigan AKT kompetensiyalari, ustuvor tamoyillari va o'ziga xosliklari to'g'risida so'z boradi. Shuningdek, mazkur kompetensiyalarni shakllantirish uchun zarur bo'lgan muayyan kurslar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: AKT, kredit-modul tizimi, o'quv rejasi, huquqshunos mutaxassis.

ABSTRACT

This article outlines the ICT competences, priority principles and peculiarities necessary for the professional activity of students studying law in the credit-module system in Uzbekistan. Also, certain courses necessary for the formation of these competencies are offered.

Key words: ICT, credit-module system, curriculum, legal expert.

KIRISH

Ma'lumki, bugungi kunda Respublikamiz ta'lim tizimi va undagi o'qitish jarayonlarini takomillashtirish maqsadida rivojlangan davlatlarning ta'lim sohasidagi islohotlari tahlil qilinib, shunga ko'ra ta'lim tizimini modernizatsiyalash uning maqsad va vazifalarini amalga oshirish ishlariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Dunyo ta'limi oldida turgan global vazifalarning hal qilinishida yechimini kutayotgan muammolar oliy ta'lim tizimining tahlili, vazifalari, maqsadlarini o'rganish va kerakli tavsiyalar yaratishga yo'naltirilgan bo'lib, ta'lim sohasi bilan shug'ullanuvchi barcha ta'lim tashkilotlarining hozirgi kundagi asosiy vazifalari ta'limni tashkil etish, uning sifatini yuqori darajaga ko'tarish, ta'limni raqamlashtirish, boshqarish, moliyalashtirish, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini rivojlantirish kabi masalalarning hal qilinishiga qaratilgan¹. Aynan shu muammolar respublikamiz ta'lim tizimida ham mavjuddir.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni², O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030

¹ Г. Абдуганиева, ВР Топилдиев Олий таълим муассасаларида кредит модули тизимини жорий этиш хусусида айрим мулоҳазалар Science and innovation 1 (B3), 216-224.

² Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги 23.09.2020 йилдаги қонуни, (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.09.2020 й., 03/20/637/1313-сон; Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон, 12.10.2021 й., 03/21/721/0952-сон)

yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" 2019 yil 8 oktabrdagi PF-5847-son hamda "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida" 2020 yil 2 martdagi PF-5953-son farmonlari, Vazirlar Mahkamasining "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bilan bog'liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 824-son qarorida³ oliy ta'lim muassasalarining o'quv rejalarini kredit-modul tizimiga o'tkazish mexanizmlarini ishlab chiqish va ularni bosqichma-bosqich mazkur tizimga o'tkazish;

individual ta'lim traektoriyalariga asoslangan, talabalarda kreativ fikrlash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan o'quv rejalar ishlab chiqish orqali talabalar qiziqishlari hamda kadrlar buyurtmachilari ehtiyojlariga muvofiq ta'lim dasturlarini shakllantirish, ularni tasdiqlash bo'yicha oliy ta'lim muassasalariga bosqichma-bosqich akademik mustaqillik berish;

mustaqil ta'lim soatlari ulushini oshirish, talabalarda mustaqil ta'lim olish, tanqidiy va ijodiy fikrlash, tizimli tahlil qilish, tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish, o'quv jarayonida kompetensiyalarni kuchaytirishga qaratilgan metodika va texnologiyalarni joriy etish, o'quv jarayonini amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirish, bu borada o'quv jarayoniga xalqaro ta'lim standartlariga asoslangan ilg'or pedagogik texnologiyalar, o'quv dasturlari va o'quv-uslubiy materiallarni keng joriy etish;

talabalar bilimni baholash tizimi texnologiyalarini takomillashtirib borish va xolisonaligini ta'minlash, jumladan baholashning talabalar bilan bevosita aloqasiz shakllarini rivojlantirib borish;

fanlarni o'zlashtirishda talabalar orasida sog'lom raqobatni rivojlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish va boshqa vazifalar belgilab berilgan⁴.

Boloniya jarayoni tomonidan taqdim etilayotgan va xalqaro Evropa ta'lim maydoniga qo'shilishi oliy kasbiy ta'limning mavjud tizimiga sezilarli o'zgarishlarni kiritishni anglatadi. Asosiysi, uning Evropa standartlariga muvofiqligini aniqlash uchun mahalliy OTMlarda o'quv jarayonini qayta qurish bo'lishi kerak. Boloniya jarayoni tamoyillarini amalga oshirish nuqtai nazaridan eng muhim vazifa-bu O'zbekiston oliy ta'limini qurish metodologiyasiga o'qitishning kredit-modulli tizimini birlashtirish. O'quv jarayonini qurishning modulli tizimi o'quv rejasi shakli

³ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 31 декабрдаги "Олий таълим муассасаларида таълим жараёнини ташкил этиш билан боғлиқ тизимни такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 824-сон қарори. (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 31.12.2020 й., 09/20/824/1689-сон).

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида" 2019 йил 8 октябрдаги 5847-сон фармони билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш КОНЦЕПЦИЯСИ.

bilan bir xil emas, balki ko‘proq o‘quv mazmuni va amaliyotini tashkil etish shakli, shuningdek bitiruvchiga zarur bo‘lgan kasbiy va ijtimoiy kompetentsiyalarni shakllantirish usulidir. Mahalliy ta‘lim amaliyotida ni joriy etish jarayoni o‘quv jarayonini tashkil etishning yangi shakllariga o‘tish uchun mamlakat universitetlarining innovatsion faoliyatining etakchi yonalishlarini ishlab chiqish bo‘yicha keng ko‘lamli tajribani belgilab berdi.

Universitetlarda o‘quv jarayonini tashkil etishda kredit birliklari tizimidan foydalanish bo‘yicha tajriba 2019 yildan boshlab O‘zbekiston Oliy ta‘lim vazirligi tomonidan o‘quv jarayonini rejalashtirish va tashkil etishni takomillashtirish, talabalarning mustaqil ishlarining rolini oshirish, o‘qituvchilarning o‘quv yukini optimallashtirish, asosiy ta‘lim dasturlarini shakllantirishda universitet erkinligini ta‘minlash, shuningdek talabalarning o‘quv dasturlarini individuallashtirishda tanlangan yo‘nalish yoki mutaxassislik imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida amalga oshirilmoqda.

O‘quv jarayonini tashkil etishning kredit-modulli tizimi quyidagi vazifalarni hal qilishni ta‘minlaydi:

- intizom materialini modullarga bo‘lish, har bir modul tarkibini assimilyatsiya qilish bilan birga tekshirish;
- ishlatilgan to‘rt balli bilan taqqoslaganda kengroq bilimlarni baholash shkalasidan foydalanish;
- bilimlarni baholashning ob‘ektivligini oshirish;
- o‘quv jarayoni davomida talabalarning tizimli mustaqil ishlarini rag‘batlantirish;
- ta‘limda sog‘lom raqobatni joriy etish.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Mutaxassisning kelajakdagi kasbiy faoliyati to‘g‘risida vizual va yetarli tasavvurga ega bo‘lishi va muayyan kompetensiyalarni egallashida yetarli shart-sharoitlar yaratish uchun muayyan pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish hozirgi davrdagi ta‘lim tizimining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur masala huquqshunoslik yo‘nalishi talabalari uchun ham dolzarb. Shuning uchun ham, bo‘ljak global axborot jamiyatida huquqshunoslarning axborot tayyorgarligi darajasi nafaqat axborot ta‘limining chuqurligi va sifati bilan, balki maktabdan to yuridik kollej va universitetlarda, aspirantura va doktoranturada, shuningdek har qanday malaka oshirish muassasalarida ta‘minlanishi lozim bo‘lgan ta‘limning uzluksizligi bilan ham belgilanadi.

Dunyo amaliyoti, shuningdek, soha mutaxassislarini tayyorlash uchun zarur bo‘lgan kompetensiyalarni hisobga olgan holda huquqshunos mutaxassislarning AKT

kompetentsiyasini shakllantirish va muntazam axborot bilan o'qitish maqsadida quyidagi fanlar siklini taklif qilamiz:

1. Yurisprudensiyada axborot texnologiyalari (yurisprudensiyada IT) - yuridik sohaga oid ma'lumot yoki axborotni kompyuterda qayta ishlashning texnologik jarayonlari; elektron hisoblash texnikasi va AKTning muayyan va muqobil tizimini yaratish, joriy etish va huquqiy sohada qo'llash jarayonlari; subektiv portretlarni yaratish jarayonini avtomatlashtirish: my.gov.uz, lex.uz, e-hukumat, e-ijro va boshqalar.

2. Huquqiy statistika - jinoyat huquqi, iqtisodiy huquq, ma'muriy huquq sohalarida olib boriladigan hisob jarayonlarining markazlashtirilgan tizimi; huquqiy statistika, maxsus hisobini yuritish; davlat huquqiy axborot statistika tizimi; sohaga oid statistik ma'lumotlar bilan ishlash; ma'lumotlarning shifrlanishi; ma'lumotni hisobga olish hujjati; huquqiy statistik kuzatish materiallarini umumlashtirish va klassifikatsiyalash; huquqiy jarayonlarni o'rganishning statistik usullari; kompleks statistik tahlil; statistikada axborot texnologiyalari.

3. Huquqshunoslik sohasiga oid tarmoq axborot texnologiyalari (yuridik va jismoniy shaxslar uchun) - kompyuter tarmoqlari va tarmoq resurslari; server va lokal tarmoqlarda ishlash xususiyatlari; Internetdan foydalanish; Internet resurslari: qidiruv, navigatsiya va yangilik tizimlari; Elektron pochta; fayl almashish; elektron pul, elektron tijorat va elektron to'lovlar; elektron reklama; virtual maydonlarning huquqiy jihatlari, global internet tarmog'idagi axborot-huquqiy munosabatlarning xususiyatlari.

4. Huquqiy fanlarda grafika-dizayn fanlari – huquq sohasiga oid grafik-dizayn dasturlari (Adobe Photoshop, Illustrator, CorelDraw) bilan ishlash; mazkur dasturlar to'g'risida fundamental bilimlarni egallash; faoliyat doirasidagi turli holatlarda portretlar yaratish singari holatlar.

Kurslar muayyan nazariy va amaliy qismlardan iborat bo'lib, talabalar turli usullar orqali modul tizimidagi kreditlarini to'plashadi. Ulardan biri loyihalash bo'lib, ushbu usul mazkur bosqichlardan iborat:

- Tashkiliy, bu erda talabalar dizayn mavzularini tanlaydilar, loyihani bajarish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar miqdorini aniqlaydilar, ish rejasini, shu jumladan axborot manbalarini tuzadilar.

- Strukturaviy, qachonki o'zlashtirilgan usul va uslublar asosida kelajakdagi loyihani qurish uchun maqbul yechimni faol izlash.

- Texnologik, uning maqsadi real ob'ektni yaratishdir.

- Bajarilgan ish tahlili, uning o'zini-o'zi baholashi va himoyasi, shakllangan bilim va ko'nikmalar darajasini baholash imkonini beruvchi taqdimot.

XULOSA

Mazkur ko'rsatilgan bosqichlarni bajarib bo'lgan talaba o'z izlanishlari yuzasidan natijalarni taqdim etadi. Ko'rsatilgan kurslar, yoki ushbu yondashuvni hayotga tatbiq etish uchun avvalo o'qitish boshlanishidan oldin, axborot kompetensiyalarining shakllanish ko'rsatkichlarini o'lchash asosida talabalarning kasbiy faoliyatida AKTdan foydalanish uchun tayyorligi muayyan bosqichlar bo'yicha taqsimlanadi.

Umumlashtirib shuni aytishimiz mumkinki, tadqiqotchi olim O'rinov aytganidek, "Kreditlar shunchaki raqamlar emas. Har bir kredit talaba bajarishi kerak bo'lgan ma'lum miqdordagi o'qish yuklamasini va talaba buning natijasida muayyan o'qish natijalariga erishganligini bildiradi. Ya'ni, ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System / Yevropa kredit o'tkazish va to'plash tizimi) kredit-modul tizimi tarkibi ikki zaruriy elementdan iborat:

- a) o'qish yuklamalari
- b) o'qish natijalari.

Talaba shu elementlarni bajargandagina o'sha fan bo'yicha belgilangan miqdordagi kreditlarni qo'lga kiritishi mumkin". Shunday ekan, mazkur jarayonda biz taklif qilgan kurslar huquqshunos talabalarning zamonaviy AKT kompetensiyalarini shakllantirishida kata hissa qo'shadi deb o'ylaymiz.

REFERENCES

1. Nosirova, D. (2021). OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA KREDIT-MODUL TIZIMINI JORIY ETISHNING USTUVOR JIHATLARI. *Журнал математики и информатики*, 1(3).
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi 23.09.2020 yildagi qonuni, (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020 y., 03/20/637/1313-son; *Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi*, 21.04.2021 y., 03/21/683/0375-son, 12.10.2021 y., 03/21/721/0952-son)
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 31 dekabrda "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bilan bog'liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 824-son qarori. (Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.12.2020 y., 09/20/824/1689-son).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" 2019 yil 8 oktabrdagi 5847-son farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish KONSEPSIYASI.
5. O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentyabrda qabul qilingan «Ta'lim to'g'risida»gi O'RQ-637-sonli Qonuni.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevral «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida»gi 4947-sonli Farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabr «O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»gi PF-5847-sonli Farmoni
8. Usmonov B.SH., Xabibullaev R.A. Oliy o‘quv yurtlarida o‘quv jarayonini kredit-modul tizimida tashkil qilish. O‘quv qo‘llanma. T.: «Tafakkur» nashriyoti, 2020 y. 120 bet.
9. O‘rinov V. O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarida ECTS kredit-modul tizimi: asosiy tushunchalar va qoidalar. O‘quv qo‘llanma. Nyu Bransvik Universiteti, 2020 y.
10. The European Higher Education Area. - Joint Declaration of the Ministers of Education. - Bologna, 1999, 19 June.
11. <https://www.xabar.uz/talim/kredit-modul-oqitish-tizimi-haqida>. 22:40/18.03.2021
12. <https://xs.uz/uzkr/post/kredit-modul-tizimiga-otish-nima-uchun-kerak-maqsad-mohiyat-va-afzallik23:00/18.03.2021>
13. <https://kun.uz/news/2020/07/22/oliy-talimda-kredit-modul-kelayotgan-oquv-yilida-talabalarni-nimalar-kutmoqda> 22:34/18.03.2021